

# Մանգրումի Էֆեսոս

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԷ ՎԷ ՄԻՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԷ

ԵՔԻՆՃԻ ՍԷՆԷ

1867 ՄԱՅԻՍ 12 ՃԻԻՄԱ

ՆԵՒՄԵՐՈ 352

Մանգրումի Էֆեսոս հիմնադրվել է 300  
թվականին, և ներկայումս բնակչությունը  
200 զն է։ Երկիրը, որի վրա այն գտնվում է, 100 զն  
է։ Ներքին տարածքը 30 ար ժամանակահատվածում  
է։

Մանգրումի Էֆեսոսի մասին տեղեկություններ  
գտնվում են 3-րդ դարի պատմիչների աշխատանքներում  
և հիմնականում վերաբերում են Էֆեսոսի  
հիմնադրմանը և նրա առաջին ժամանակների  
մասին։

Մանգրումի Էֆեսոսի մասին տեղեկություններ  
գտնվում են 3-րդ դարի պատմիչների աշխատանքներում  
և հիմնականում վերաբերում են Էֆեսոսի  
հիմնադրմանը և նրա առաջին ժամանակների  
մասին։

## ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ԹԵԼԵԿՐՈՖԻՑԷ

(Առաջին Հոգևոր Դասընթացը)

Փարիս 22 մայիս, ախշամբն սաաթ  
10 ունտա.

Պերիկլեսի վարիտ օրան խապերից է նե-  
ղարեն, Բրուսի գրառումն չիմտիե գա-  
տար թեվաթուր պուլան վազըթտան տահա  
կիճ փարիսէ կիտէնէկիսի վէ ինթիմալ տըր  
Հոգեգալուստտան սոնրա թէլրիթ պուեուրա-  
նազլարը մուգարբէր տիր.

## ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ՏԱԽԻԼԻՑԷ

Լէվանթըն գավառինէ գաթը հազրէթի  
փատիշահիլերինն փարիզէ ազիմէթլերի իշին  
լազըմ կէլէն ֆէթվա Շէյխիլ իսլամ հազրէթ-  
լերի թարաֆընտան վէրիմէմէթտէ օլտու-  
ղու Պապը-ալիտէ գավառինէ Էօլէնմէթտէ, վէ  
էկէրչի պու պապտէ իսրար օլունուր իսէ  
ազլ օլունանազը տախի ինթիմալտէն կէօ-  
րիւլմէթտէ իմիշ.

— Չաթը հազրէթի Շահանէշին փարիզէ ա-  
զիմէթլերի մեսարիֆաթը իշին Գալաթա պան-  
քէրէլերինտէն Մ. Չարիֆի վէ Չարիֆօրուլօ  
իլէ Սոսիէթէ Ժէնէրալ գումարանհասընտան 10  
միլիօն ֆրանկ իսթիգրազ օլունտուղու էթօ-  
ալտա օգունմուշ տուր.

— Չարչէմպի կիւնիլթէլրիֆաթի խարի-  
ճիյէ Բեհմիլ պէյ էֆէնտի վէ պաշ Եալէր  
վէ սէր գուրէնալը հազրէթի Շահանէ ճէմիլ  
բաշա հազարաթը Մարսիլիա վաթօրու իլէ  
փարիզէ միւթէրահի օլունուլար տըր.

— Ֆուատ բաշա հազրէթլերինն Չաթը  
հազրէթի փատիշահի իլէ փարիսէ ազիմէթ  
իթտիլէրինտէ, Մէհմէտ Ռիւտի բաշա  
հազրէթլերի վէքեալէթէն խարիճիյէ նէգա-  
րէթինն թայիին պուլլուլանազլարը սէյ-  
լէնմէթտէ տիր.

— Սուլթան Մահմուտ նամ զըրհլը հարպ  
կէմիտի վէ սայիր պիր ֆըրգաթօն Չանազ  
գալէսինէ գատար Չաթը հազրէթի Շահա-  
նէլերի իլէ կիտէնէթ օլունալ, օրառան տա-

խի Ագ-տէնիլտէթի նրա սըզ վէ պէլերի Ին-  
կիլիզ աուանալարը տախի պիրիթտէ օլարազ  
Թուլոնա գատար կիտէնէթլերի թեվաթուր  
պուլմուշ տուր.

— Էրզրում Ճանապընտէն Գուրիթէնէ  
Եազըլըն օլան աթի իւզգիթը մէթու-  
պուն սահիլիլի, Սնատօլունու կէզմիշ  
վէ ազ չօզ մալիւմաթ քէսպ իթմիշ օ-  
լանլար թարաֆընտան թաստիթ օլունա-  
նազը տէրքեար տըր.

Էրզրում 24 ապրիլ.  
Պու թարաֆա գատար սէսլերի աքս  
իթմէթտէ օլան իսլահաթ շամաթալարը-  
նը, վէ թանգիմաթ վատլէրինի տիյնէմէթ  
իշին, զիհնիմին գալըֆուղը միւսաատէ  
իթմէթիլինի խալիսանէ իգրարէ մէճպուր  
օլունուլում տուր, իտարէյի հիւքիւմէթտէ  
ինգըրապաթ, Եէնիշիգամլար վէ թէքմիլ  
թէպէտտիլաթ վուզու պուլաճաղըն-  
տան մաատէ պաշգա պիր չէյսէյլէնտիկի  
Եօզ տուր, Էվլէթ նիգամաթ թահվի օ-  
լունապիլի, Ֆազաթ այնի գէվաթ մէ-  
մուրիթէթտէ գալըլար, իշտէ պուրա-  
տա տըր ֆէնալըզ, հիւքիւմէթ չիմտի-  
լէրտէ այնի օլմիլք սահիլիլին հալին-  
տէ պուլունմազտա տըր քի, վազըթ վա-  
զըթ քէնտիլ րուպասընըն իւզիւնիւ չէ-  
վիրիպ, պու թարազ զարարսըզ պիր տէք  
իւէ էհալիթէ պաշգա պիր հիւքիւմէթտէ կէօ-  
րիւնիւպ, վէ թէրգիսի ինտիլտէ պիր ազ  
իթիպար պուլմազ մէմուլինտէ պուլուն-  
նուր, Սստարը իւզիւնտէն զիւտտէ գըյ.  
մէթլի միտիր, մատտէ պուրասընտա տըր.

Չանն իտէրիմ քի չիմտիլի հալտէ  
Թիւրքիանըն քիֆաթէթ իտէպիլէճէք գա-  
տար նիգամլարը վէ հէմտէ կիւզէլ նիգամ-  
լարը վար տըր, չէլպէթտէ պիր Եէնի  
Խաթթը հիւմաեուլ չէրէֆուտալը  
պուլլուլունուղու հալտէ, իմի նազարի-  
Եաթտէ (Եանի Եալընըզ կէօրիւլիւպ ֆա-  
զաթ ֆիլիլէն իճրա օլունմաեան) պիր ազ

տահա իլէրլէմիշ օլաճաղընըզ տէրքեար  
խէտէ, հալ պու քի, պու էօնաթէ իս-  
լամ վէ խրիսթիան էհալիլէր, Եալընըզ  
լաֆ իլէ խօշնուտ օլմազ արզուսինտէ  
տէյիլ տիրլէր, Նարօլէօն նիգամմաեուլ  
նին Թիւրքիանէ իտիալի թէսապիլուր օ-  
լունմազտա իմիշ, սիւպհան Ալաշ, Խաթ-  
թը հիւմաեուլուն 35 պէնտլերինն իճ-  
րասը քի, հիւքիւմէթտէ ղայէթ իւլ ղայէ  
ազըզ կէօրիւլիւպ իսէ, 2281 պէնտտէն  
իպարէթ օլան մէզքիւր ճէսիմ նիգամաթ  
մէճմուսընը նէ Եարաճաղըզ, Շունու-  
տախի տիգգաթ իթմէլիսինիլ քի, մէզ-  
քիւր 35 պէնտտէն 5 ի աթէթտէն օլան  
րէսմի ուսուլլէրէ, վէ 11 պէնտի տախի,  
միւշէվլէշ մանալէր վէրիլէպիլէճէք պիր  
հալտէ պուլունան ումուլմէ այիտ միւ-  
թալէալարա մախսուս օլունալ, գալան 19  
պէնտի աշիքեար անյաշըլապիլի իսէ-  
տէ, պուլլարըն տախի, պուրալարճա,  
էն ուֆազ պիր իճրասընըն էսէրի տախի  
կէօրիւլէմէմիշ տիր, մէսէլա (20 ինճի  
պէնտին ահքեամընճա) պիր խրիսթիան-  
նըն պիր իսլամա գարչը չէհատէթի գա-  
պուլ օլունմասը հիշ պիր վիւսեթթտէ  
կէօրիւլէ կէլմիշ պիր չէյ միտիր, Պիլ  
վատլէրտէն օսանմըշ օլունուղումու գտան,  
արթըզ էյլէ սուրէթի զահիթտէ պե-  
լադէթլի, Ֆազաթ կիւն պէ կիւն տա-  
հա զիւտտէ պաթմազտա օլունուղումուզ  
կիրտապտէն պիլի իսէլաա իթմէթտէ վէ  
տէրտ ու էլէմիմիլի թէքին իլլէմէկէ  
միւզթէթիլ օլմաեան իսթիլալէր իլէ  
կէօրիւլիւզիւ պօեամազ միւմքիսիլ օլ-  
մուշ տուր.

Ֆազըլ Մուսթաֆա բաշա հազրէթլէ-  
րի, պէեաննամէյի միւթէպէրլէրինտէ,  
մէրտանէ սուրէթտէ բարմազլարընը օլ-  
Եարէնին իւզէրինն վազ իլլէմիլլէր տիր  
քի, մէզքիւր Եարէտէն ալիլ քեաֆ.

Ֆէի ետրամա հասըն օլմուշ վէ օլմագտա տրլար :

Միւսիւման էհալիսի կիպի մագլըմ վէ հատտի զաթինտէ քեամիլ պիր էհալիսի օլտուղու հալտէ , վէ հիւքիւմէթէ զար . շը հիւքիւմէթ ու թիսեթի ֆէվգէլ ատէ . սի օլան թէպալէրի պուլունտուղու թագտիրտէ , պու հէր պիր ֆէնալըզլա . ընն սէպէպի , հէր նէ օլուր իսէ օլտուն , եինէ իտարտէ պուլունան գուսուրարա միւսիւմէնի տիր : Մէմուրին , նէ քէնտի իմթիսագլարըն վէ նէ տախի քէնտի վա . զիֆէլէրինի թանրմագտա տրլար : Խըտ . մէթին թագալիմ ու թէվգիի նամալիւմ պիր խուսուս տուր , վէ եէվմիսէ իշլէ . թինտէ աօղրու տօղրուեա հազըր պու . լունմագլըզ , քէնտիլէրէ զայէթ աղըր կէլմէքտէ տիր :

Էեալաթտա օլան հիւքիւմէթ գօնագ . լարընտա , հիւքիւմ իտէն նիգամըղըզ իւ . զէրինէ թէքմիլ մալիւմաթ իտինէպիլմէք իշին , մէգքիւր գօնագլարտան պիրիսինին իշէրիսինէ տուխուլ իթմէք լազըմ կէլիւ . մէսէլա , էրգըում հիւքիւմէթի գօնաղըն . տա , գաբու արալարընտա , տիվանխանէ . լէրտէ , նէրտիպան իւզէրլէրինտէ , տար . մատալըն վէ իւսթիւրի պաշարը ելըթըզ փըրթըզ տիլէնձիլէր կէզվէքտէ , սիւրիւ . լէր իլէ գարըլար պիրիքմիշ , նալ ու ֆի . զան նիտալարընգարմագտա , եարը պու . շուգ չըպլագ չօծուգլար , իշսիլիք . վէ սէյր իթմէք էֆքեարը իլէ օրաեա թէ . ձէսմիւ իթմիշ պիր թագըմ Չէլէնլէր , հէյպէթլու ֆիւրտլէր , պիր աղ ուզադ . տա տախի ֆէյլ ու պէրէքթէ սէմէրէ . սի օլան շիլին եալուլարընա քէօրէյին պիրիսի սիւտ վիրմէքտէ տիր : պու պա . եաղը խալգ գալապալըղը իշինտէ , զապ . թիլէլէր թէլաշէ իլէ աշաղը եօգարը կի . տիպ կէլմէքտէ , քեաթիպլէր քէնտի քէն . տիլէրինի պիւլիւք պիր քիմսէ եէրինէ գօնարագ , վէ եախօտ քիւլիւք տաղա . ըր պիզ եարաթտըզ հէյպէթի իլէ տօ . լաշմագտա , մէսալիհի մախուսէլէրինի իֆատէ իթմէյէ կիթմիշ օլանլար կէզինիպ տիւլիւմէքտէ , մէձիս ազալարը քէնտի եօլարը իւզէրինտէ հէրքէսին սէլամընը ալմագտա , վէ նիհայէթ պիր լալըզլու ի . տարէնին թէքմիլ վէ գուսուրսուզ օլմա . սընա հէր հալտէ իգթիգալը խըտմէթձի . լէր օլան շուպուգձու վէ գաճվէձիլէր պուլունմագտա տրլար : Բեաֆֆէյի գալէմ գաբուլարը աշըզ օլուպ , իսթէտիլին օ . տաեէ կիրմէքլիյէ միւսաատէ օլունմուշ տուր , միւսաֆիրքէրվէրլիք պիրինձի տէրէ . ձէտէ վաճիպաթտան պիրիսի տէյիլմի\*եա : Պիր թարաֆտա պիր թէօհմէթ տալապը պազըլմագտա , կիրէր օթուրուրսուն , սանա պիր սիկարա վէ պիրտէ ուֆագ թաս գաճվէ իքրամ օլունուր , վէ պունա պէտէլ սէնտէ քէնտի էֆքեարընը պէեան

իտէր վէ եախօտ նասիհաթլար վէրիրսին , զիրա քէնտի իւզէրինէ էլգէմ օլմաեան պիր մատտէյէ գարըշմագլըզա հէրքէսին հագգը սէլահիյէթի օլմագտա տրլար : քեաֆֆէյի մէսալիհ , հէր նէ տէրէձէ է . հէմիյէթի օլուր իսէ օլտուն , իքի սիկա . լա իլէ իքի գաճվէ արաւընտա պաշա . երպ , ֆագաթ ապա իսթամէքիւր օլ . մագլար :

Պէլքի վալի բաշա հագրէթլէրի իքա . մէթկեաշարըր զիեատէ սըրալը տրլար մէ . մուլ իտէրսին . բաշա հագրէթլէրի պիր սալունուն քէօհսինտէ , իքի իւշ շիլմէ իւզէրինտէ շէօմէլի վիրմիշ , վէ առէթա պիր գաբու բէրտէսի իլէ օտա գաբուսը գաբալը օլուպ , տըշարտա օլան էհալիտէն ալըլմըշ տրլար : շէօյլէ քի , տիշարտաթի պաղըրմագ , հայգըրմագ վէ հալալմագ սէտալէրի թէքմիլ գուլաղընտա տրլար : քիմ իտէրսէ իշէրի կիրսին , վէ հէր պիր միւլագաթ իթմէյէ կէլէն քիմէսնէ իլէ , գաճվէձի , շուպուգձու վէ շէրպէթձի տախի պիրիքտէ իշէրի կիրմէլէրի մէձ . պուրի հասըն օլուր :

Չօգ տէֆա սայկըսըզ օլան մէգքիւր հագրըուն հուգուրունտա պիր միւհիմ մատտէ իւզէրինէ սէօյլէշմէյէ պաշար . սըն , էօթէտէն պիր զապթիլէ տիր գօ . շար , պիր քեաթիպ իլէրլէր , քէհեա կէ . լիւր , բաշա հագրէթլէրի պիլիմսիգ վէ պիւքիւլիւշ պիր քեաղըտ բարշար կեաճ . սըրկեաճ վէրիւր , պունլար իտարէյի հիւ . քիւմէթէ տալիւր էմիլէր տիր : մէգքիւր գալապալըզ տիշարը շըգար , թէքար ի . շէրի կիրէր , օմուղու իւզէրինտէ ուզուն սաշարը սէրիլիլիշ պիր տէրվիշ պաշ . կէօթէրիւր . սէն պիհուտէ եէրտէ գու . սուր պրագտըղըն միւքեալէմէյէ տէվամ իթմէք իսթէրսին , մուվաֆֆագ օլմապ . սըն , վէ գաթի իւմիտ օլուպ տիշարը շըգմագա մէձպուր օլուրսուն : իշթէ իշին հալի պէօյլէ օլտուղու թագտիրտէ , նէ սուրէթտէ նէթիձէլէր հասըն օլմաղըն անլամագ փէք գօլայ տրլար :

Բեաֆֆէյի մէմուրինին վէ հաթտա պիրգաթ բաշա հագրէթլէրինին տախի վազիֆէ վէ վաճիպէսինի կէօթէրմէլի , օլ պապտէ աշիքեար անլաշըապիլէձէք սուրէթտէ գանուլար պուլունմալը , հէրքէսին սէլահիյէթի հուսուտ թաճ . թընա ալընմալը , իշ վէ իսթիլաշաթ վագըթլէրի պիլիմէլի , տօղրու տօղրու . եա պուլունմաեանլարա ձէգա վէրիլմէլի վէ նիհաեթ իւլ էմր , մէգքիւր թէն . պիհաթըն հիւքիւմէն , շէտիտ սուրէթ . տէ պիր իրատէ իլէ թասաշուպ օլուն . մալը տրլար : Հէլէ պիր իտարէ շարիլընը լալըզը վէձ իւզրէ տէօմէսինէ նէ սու . լիթտէ մուվաֆֆագ օլունապիլէձէկինի պուլաձըգտա իշար իթմէք , զաեթիլէ ուզուն օլուր իստէ , ֆագաթ պիլիմ իթիգաթըմըզ պու տուր քի , իտարտէ

լաեղընտա ուսուլ ու թէտպիրլէր իտ . խալ օլունտուղու կիւն , սահիհ վէ տար . իսլահաթ եօլունտա պէօյլէք պիր թէ . գատտիւմ իթմիշ օլմաղըմըզ պի իշթի . պաճ տրլար : Թիւրքիտա իտարէյի հիւ . քիւմէթ հագգընտա լազըմ կէլէն թան . զիմաթա , ուսուլ թէէիֆաթտէն սաֆը նապար օլունարագ , ֆիլիլէն եախօտ մուխ . թասար սուրէթտէ տար մանասընտան պաշաեարագ իձրա օլունմալը տրլար : Ու . ֆագլար իթաաթ իթմէլի վէ պիւքիւլէք . լէր տախի գուլունտա իլլէմէլի պիլմէլի տիրլէր . էկէրլի հէրքէսին հագգ ու սէ . լահիյէթի թանըմըշ օլա իտի , պիզ . գաթ քէնտի Գարա-հիսարտէ կէօրտիւ . կիւմ կիպի , պիւր օլտու էձգաձըսը , բա . շա հագրէթլէրինին էմրի իլէ , սըրթըն . տա գապթա իւնիֆօրմալը պուլունա . լագ , թալուգ գըզարթմալը բիշիլմէ . սինի , վէ պիր բօլիթիգա մէմուրունուն , վալի բաշանըն քէյֆինէ կէօրէ վէ խըտ . մէթին իգթիգաթընձա տիւրլիւ պէ տիւր . լիւ գալըպլարա տէօթիւլէրէք , կեաճ մէյ . մար աղապը , կեաճ վէքիլարձ , կեաճ թէշիֆաթձը վէ կեաճ իսթինթագ քեա . թիպի օլմասըն կէօրմիւշ օլմալ իտիք :

Իմտի պու խուսուլարա տիգագաթ օ . լունմալը տրլար , զիրա , հէլէմին ( արձան ) քիլտէն աեաղլարը օլտուգձա , թէմէլի իւզէրինտէ տալիմա սարսըլաձալ , վէ ա . լիլիլէթէն գօնուլան տիրէլէր իսէ , նէ գա . տար թուլթալար , եինէ ապ պիր վագըթ իշին պագը գալմասընա եարտըմ իտէպի . լէձէլէրի տէրքեար տրլար :

Պալեատէքի Գուրիտէ վէ լէվանթ . տա տէրձ իտիլէն էսէֆէնկիլ մէքթու . պուն , մուսախիլէն էրգըում հիւքիւմէ . թի ալէյհիտէ պիլիմ եագաղըլարըմըզ թաստիգ իթտիքտէն պաշգա , էքսիլէ . լիլի տախի իքմալ էլլէմիշ տիր :

Էլէր էրգըում հիւքիւմէթի էսիլ թարղընտա իքէն , պու հալտէ պուլունա իտիք , շիմտիքի գատար թէէսիլի իթ . մէգ իտիք . հալ պու քի Ենի վիլայէթ հէյպէթի քէսպ իթմիշ իքէն տախի պու . հալտէ պուլունմալը , տօղրուսու զիեա . տէսիլէ շաեանը թէէսիլի տիր :

— Իշիթտիկիմիլ կէօրէ , Թասվիլի էֆքեարըն մուհարրիլիլինէ եարտըմ իթմէքտէ օլուպ , վէ մուսախիլէն էրգ . լուլմ վալիսի մուսալինի թայիլին պուլու . լան Բեմալ պէյ տախի , Չիեա պէյ հալ . լիթլէրլիլէ ֆարիսէ կիթմիշ տիր :

Միւսայիլիլի հիւմ էֆէնտիլէր հագա . լարթընը , պէօյլէ մաաշ վէ մէմուրի . լիթլէրինի թէքք իլէ նալէհան ալըպ եիւրիւկիւ վիրմէլէրի չօղլարըն մէրագը . նը տալէթ իթմէքտէ տիր :

— Պագը գէվաթը զայրէթքէշան մա . լիլիլէթիլէ թօլալմըշ օլան իեանէլէրին

պիր ան էվելի թարաֆըմըգա իրսալէ հիմ  
մէթ օլունմասընը լեծա իտերիզ :

— Ութարըտ իսմինտէ բունիւմայի  
զուհուր իթմիշ օլան Օսմանլըմա զագէ-  
թանըն տէօրտիւնճիւ նիւ սխէսինէ գատար  
կէօրիւմիւշ իսէտէ , էսէֆ իտէրէք սէօյ-  
լէրիզ քի , մէզ քիւր զագէթատա շիմտիյէ  
գատար կէօրիւմէն էֆքեար , էֆքեարը  
պաթըլտէն իպարէթ պուլունմուշ տուր-  
շէօյլէ քի , էկէր էֆքեարը հասէնէյէ խըտ-  
մէթ իթմէքլիյէ պաշաւմալ իսէ , պիզճէ  
միւք ու միւլէթէ պիւլիւք պիր խըտմէթ  
իտէմէյէճէք տիր , վէ էն պիւլիւք թայ-  
եիպ զըլընաճագ պիր հայի շու տուր քի ,  
զագէթա սերպէսիյէթինին շօղարմարը-  
նա արզու իտէճէք եէրտէ , սերպէսթ դա-  
գէթալարըն գարատըմասը նիյէթի ֆա-  
սիտէսիյէ , հիւքիւմէթի սէնիյէթի թահ-  
րիքէ շալըշմագտա տրր :

— Միլլէթիմիզ գաթօլիք գրսմը բուն-  
պան իտարէսինէ , տէյիլ աթիզ քիլիսէ ,  
լէրինտէն պիրթէ շէք քիլիլի օլտուղունտան  
նաշի , իլլա բօյիթիգաճա պիր մէնֆաթ  
իւմիտիյէ , միւրաճաթ իթմիշ օլան  
Ջէյթինի իւշ նէֆէր իշխանլար , վէրիլէն  
թէհի իւմիտիլէ կէօրէ պիր սէմէրէ կէօ-  
րէմէտիլէրինտէն , տիւնքի կիւն թէք-  
րարէն պիզիմ բաթրիգիսանէյէ միւրա-  
ճաթ իթմիշէր , վէ երուաղէմ էվիտէ  
րահաթ իթմիլիլի տիր :

Ումարըզ քի արթըզ պու տէֆա հէր  
քէս անլաեաճագ տըր քի , շիմտի էսկի  
վագըթտա տէյիլիզ , էօյլէ մէզհէպ ֆա-  
լան ֆարգըլլա տալա գազանըմալ , զե-  
րա առալէթ ու հագգանիյէթ վէ միւ-  
սավաթ հիւքմ իթմէյէ պաշաւմը տրր :  
տիրմէք տիր քի , քիմնէ մէզհէպ վէ միլլէ-  
թինէ կիւվէնմէյիպ , իլլա հագգը վար ի-  
սէ հագգընա , վէ հագգընը իպրազ իթ-  
մէքլիյին թէտապիրինէ կիւվէնմէյի , եօլի-  
սա նիեազ ու լեճաճա գարար զըլմա  
տրր :

Էսէֆ իտէրէք գանն իտէրիզ քի ,  
պուլետան սօնրա Մէճմուա Հալէպտէն ,  
Մարաշտան , վէ գէյթինտէն ալտըղը եա-  
լան տօլմասը մէքթուպարը , արթըզ  
պուլետան սօնրա իհթիրազ իւզրէ տէրճ  
իթմէքլիյէ մէճպուր օլաճագ արր :

— Արժ . խարբութ առաջնօրդու ե-  
րեմիա վարդապետին էվէլա խարբութա  
կիտիպ , վէ պիր գաշ ալ սօնրա էվթիաճինէ  
կիտէրէքպիսկոպոս թագտիս զըլընաճա-  
ղը , վէ քէզալիք Մուշ մանասթըրը վա-  
նահայը խրիմեան արժ . Մկրտիշ վար  
գապետին տախի եպիսկոպոս մէսհ իտի-  
լէճէկի , վէ բազար իրթէսի կիւնի եօլա  
չըգաճագլարը , տիւնքի Մասիստէ օգու-  
մուշ տուր :

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Կէչէն կիւն փրկիշ նամ խայրաթխանէմի-  
զին իտարէսի իշին եէնի պիր հէյնէթ թէչ-

քիլ զըլընաղըն պիտիրմիշ իտիք :

Մէզքիւր հէյնէթ տիւնքի կիւն իւք տէֆա  
օլարագ ագտը մէճլիս իթմիշ , վէ շու աթի-  
տէք խուսուսլարա գարար վէրմիշ տիր :

1 . Հոգարարձութիւն ազալարընտան տօ-  
գուզ նէֆէրի հագըր օլտուղու հալտէ , մու-  
վագգաթէն Աշնան Պօղոս էֆէնտի առնա-  
պետ , Մագսուտեան Զարութիւն էֆէնտի  
փոխ-առնապետ . Գարրիէլեան Զովհաննէս  
էֆէնտի առնապետ , վէ Մանուկեան Սի-  
նեքերիմ էֆէնտի գանձապետ թայեին իտի-  
միշ տիր :

2 . Մէզքիւր խայրաթխանէ իշին մու-  
թագամ պիր նիղամիամէ գալէմէ ալընաճագ  
տրր :

3 . Տօղթօր Գալուստեան Ամէրիգա պէյ-  
լիք խայրաթխանէլէրինտէ պիր գաշ սէնէ հէ-  
քիմիք իտիպ , վէ բրաթիգա կէօրմիւշ օլ-  
տուղունտան , մէզքիւր նիղամիամէնին գալէ-  
մէ ալընաճագ էֆէնտի միւմայիլէյնէ իհալէ  
զըլընաղը տրր :

4 . Շիմտիյէ գատար պիր եէնի հէյնէթ  
թէչքիլ օլունտուգտա , էվէլէթի հէյնէթ թա-  
րաֆընտան , հէր նէ քի վար իսէ պիրէր պի-  
րէր գալէմէ ալընաճագ իէսլիմ իտիլմէք ա-  
տէթի հէր նէ գատար ճարի օլմամը իսէտէ  
պու տէֆա շու միւհիմս ուսուլ իճրա իտի-  
լէճէք տիր :

Պու բազար կիւնի սաաթ 4 է գատար  
հէյնէթի իտարէ փրկիշէ կիտիպ նէզարէթ  
իտէճէկիտէն մէզքիւր իճրաեա տախի պաշ-  
լանըլաճագ տրր :

5 . Պիւլիւք-Եէնի-խանտա վագը օլուպ-  
տա փրկիլին թէսարրուֆունտա պուլունան  
պիր պապ օտա , մէզքիւր խայրաթխանէնին  
ումուրու մէսալիհի թէսփիլէսի իշին մա-  
հէլի մէքթէք թախսիս զըլընաղընտան , հէմ  
մէճլիս օրատա թէճէմիւլ իտէճէք տիր , վէ  
հէմտէ գանձապետ էֆէնտի մէսուլիյէթի  
թահթընտա օլտուղու հալտէ , օրատա տայիմա  
պիր գապիլիմալ պուլունաճագ տրր :

6 . Իտարէյի հէյնէթ շիմտիքի հալ իշլէր  
րէք շօգ օլտուղունտան , հաֆթատա իքի  
տէֆա , եանի բազար իրթէսի վէ բէնճէճմ-  
պիւր կիւնլէրի սապաշլարը թէճէմիւլ իտէ-  
ճէք տիր :

7 . Շիմտիյէ գատար փրկիլտէ պուլու-  
նան մէմուրար , պիր պիրլէրինտէն ալըպ  
վէրտիլէրինի գարշուղը պիր տէֆթէրէ  
քէնտի եազըլարըլլա գայտ ու իւար իթմէք  
ատէթի պուլունաճագ , վէ պու հալտէ ի-  
սէ բէք շօգ սուլի գանլարա սէպէպիյէթ  
վէրիլմէքտէ օլտուղունտան , հէքսինին էլի-  
նէ պիրէր տէֆթէր վէրիլէրէք , մէզքիւր  
ուսուլ իճրայէ պաշլաեաճագ տրր :

8 . Բազար կիւնի կիտիլիպ թէֆթիշ օ-  
լունունաեա գատար , մէզքիւր խայրաթ-  
խանէտէ պուլունան մէմուրին , քէլ էվէլէ  
քէնտի մէմուրիյէթինէ տէվամ իտէճէք  
տիր :

9 . խայրաթխան թարաֆընտան մէզքիւր  
խայրաթխանէ իշին իհաա օլունաճագ օլան  
նագտէն ինանէ , խաթանպօլտա վալիտէ խա-  
նը գարուսու գարշըրընտա վագը 74 նիւմէ-  
րօլու մանիֆաթուրաճը տիւքքեանընտա Սի-  
նեքերիմ էֆէնտի Մանուկեանէ թէսլիմ ի-

տիլիպ , վէ պաշգա շէյ , եանի էրգագ կէօն-  
տէրէն տախի էֆէնտի միւմայիլէյնէ խա-  
պէր վիրէճէք տիր :

10 . Մէզքիւր խայրաթխանէնին իրատը  
վէ մէսարիֆաթը զագէթալար վասըթասըլ-  
լա ալէնէն իւան իթտիրիլէճէք տիր :

11 . Պիր իքի ալտան պէրու էանաֆլար  
իշինտէ կէզտիրիլմէքտէ օլան գանձանալար  
ալըլարագ , մէվճուտ պուլունան 700 զու-  
րուշ չըգարըլմը , վէ մէզքիւր գանձանալ-  
լարն կէզտիրիլմէսի տէվամը , վէ ֆայիտէլի  
սուրէթտէ պիր նիղամ թահթընա ալընաճա-  
սը էլզէմիյէթտէն կէօրիւմիւշ տիր :

12 . Մէզքիւր թիմարխանէտէ եէյէճէք  
իշէճէք հիւ պիր շէյ պուլունաճագտան ,  
պիր գաշ կիւն տահա ալեա քիւլի հալ կէօ-  
գէտիլմէսի թէրթիպ իտիլմիշ տիր :

13 . Մէզքիւր խայրաթխանէնին էվէլէթի  
միւհի մուաթթալ իտիլէճէկիտէն , էրմէ-  
նիճէ վէ Օսմանլըմա լիսան վէ հուրֆ իւզրէ  
եէնի պիր միւհի սիբարըլ իտիլմիշ տիր :

14 . Մէզքիւր հէյնէթի իտարէ , իքինճի  
մէճլիսին , կէլէճէք բազար իրթէսի կիւ-  
նիւ սաաթ տէօրթ պէշ ռատտէլէրինտէ բաթ-  
րիքխանէտէ ագտ իտէճէք տիր :

Քեաֆֆէյի ազա պուլունան էֆէնտիլէր  
իւզէրինտէ տիւնքի կիւն կէօրիւմէքտէ օ-  
լան տուլղու վէ զայրէթ տօղրուսու , պիլա  
միւտահէնէ սէօյլէրիզ , մէտհ ու սէնայէ շա-  
լէսթէ պիր ռատտէտէ պուլունմուշ տուր :

Հագգանիյէթի սէօյլէտիկիմիզ թագտիր-  
տէ , մէզքիւր խայրաթխանէնին աշլալը հա-  
զըրէսի տէնշէթամիզ օլուպ , միւմքին օլտու-  
ղու հալտէ , եէնիտէն ինեա զըլընաճագ տրր-  
վէ պուտա եալընըզ հէյնէթի իտարէնին տուլ-  
ղու վէ զայրէթիլէ պիթմէյիպ , իլլա հէր  
շայ իսմի վէ ինսան եիւրէկի թաշըեանլա-  
րըն , հիւ տէյիլ իսէ « պէշ փարա » իմտատ  
ու մուալէնէթինէ միւլթաճ պուլունտու-  
ղունտան , ումարըզ քի , հիւ պիր առէմ  
թարաֆլարընա գանձանալ կէլտիկիտէ ,  
« սէֆա կէլտին » տէյէրէք պօշա չըգարմա-  
եաճագ տրր :

— . . . խմբագիր .

Այս առաւօտ երբ « Թափան-Թաշիէն »  
անցնելով շուկայ կուգայի , մինչդեռ կէս  
ճամբան եկած էի , ետեւէս սաստիկ ոտնա-  
ճայն մը լսուեցաւ , զարձայետիս թէ ի՞նչ է  
մէկը՝ վերարկուին փեշերը ժողված , մօրու-  
քը տնկած , եւ երբեմն ալ փեշին տակէն  
ճերմակ թուղթ մը կերեւար , եւ առանց չորս  
կողմը նայելու արտօնօք վեր կելլար . իո-  
կոյն ճանչցայ որ վարդապետ , կամ եպիս-  
կոպոս մըն է , եկաւ քովէս փեշերը վրաս  
քսելով անցաւ գնաց . վրան լաւ դիտո-  
ղութիւն չկրցայ ընելու ալ նէ՛ իր խօսուա-  
լի դէմքը մտքիս մէջ տպաւորուեցաւ :

Ես ալ հանդարտ հանդարտ քայելով մինչ  
ի Մեծ Նոր խան եկայ , տեսայ որ շարժու-  
մը կայ օտապաշիի հաւանոցանման սենեկին  
մէջ՝ այո՛ , այն վեղարաւոր մարդը որ հոս ե-  
կեր է , անոր համար է շարժու- , սենեկէն  
ներս նայեցայ հետաքրքրութիւնս յագնցը-  
նելու համար , տեսայ մէկ մեծ թուղթ մը  
մէկ կողմը՝ մէկ մ'ալ ծնկադը վրայ դրած  
կաղամար մը քովը՝ գրիշ մը ձեռքը , հաս-

կըցայ որ մասերագրութիւն մըն է Բայց հետաքրքրութիւնս լաւ յագեցնել ուզեցի թէ ինչ բանի համար է, ինչպէս որ ինչ առաջ մէկ քանի երկտասարդներ ալ կեցեր կը դիտէին, յանկարծ սենեակին մեծ դուռը մեծաւ շառաջմամբ բացուեցաւ, մարդուն մէկը սկսաւ պօռալ կանչել շատ մը անուններ տալով, զորոնք էր կրկնապէս մը անցեր չէր անցեր, անհետ կ'անցնէ ինչ մը բռնակիրներ լեցուեցան: Ստապալին բարձրէն պատգամ տալու մը պէս « սա կնիքնիդ տուէք » ըսաւ: Բռնակիրները ըսածը չը հասկընալուն սկըսան շփոթիլ մինչեւ անգամ մէջերէն մէկը իմ կնիքս մէմէքէն է կըսէր: Ստապալին բարկանալով մը ծօ՛ էջու գլուխներ կնիքնիդ չեմ ուղեր: Կնիք, կնիք աշխնքն մէօհիւր, բռնակիրներն իրենց կնիքներն երկնցուցին եւ հեռացան առանց բան մը հասկընալու:

Պատուաւոր Ազգային մը ուզեց հասկընալ թէ ինչ բանի համար է այս մասերագրութիւնը, անոր ըսած ժամանակ մենք ալ կըրցանք իմանալ սապէս թէ՛ իրենք Տիվրիկի Էւ Սոյ վիճակէն ըլլալովին Նիկողոս կաթողիկոսը կուզեն եղեր աշխնքն՝ չկաթուղիկոսը:

Իմագիր գիտցած ըլլաք որ թուղթին մէջը ստորագրողներէն եւ ոչ մէկը գիտէ թէ ի՞նչ բանի համար ստորագրած է, միայն թէ ստիպմամբ անփաստ, անպատճառ պիտի ստորագրէ, թէ իրենց շնորհիւ եւ թէ « խաւարիւնին » թեղադրութեամբ:

Մնամք ազատասէր լրագրոյդ սոյն երկտող գրութեանս անկրն մը շնորհելու աւանակալող:

40 Մայիս 1867.

Կ. Յ.

### ՆԵՎԻՅԷ

8 մայիս 1867, Մանչեսթեր.

Լա Լիպերթէ նա՛մ զազեթատա օգուտունուղունա նէզարէն, Սպանեա գըրալիչասը հազեթէրի, քեա՛ջֆէյի միւ՛ ճէվէնթաթ թաղըմլորընը Լօնտրաեա սաթմըշ տըր: Միւ՛ ճէվէնթաթ մէզքիւ՛ քէտէն եալընըզ գորտօն 24,000 ինկիլիզ չեռասը գըյմէթինտէ իմիշ:

— Ֆրանսա տէվէթի օրտուլարընտա օգուլանըմազ իւզրէ, իրանտատան Պարգիր իշթիրա իթմիշ տիր:

— Կէչէն սէնէ Լիվրըրուլտա ֆուգաքալարա 170,000 իրա թէվզի օլունուպ, վէ պսւ սէնէ իսէ տահա զիեատէ օլա՛ ճաղը մէմուլ օլունմագտա տըր:

— Ինկիլիզ զազեթալարընտա օգուլտուղունա կէօրէ, աւագ ուրբաթ կիւ՛ Նիւ, իսբանեա գրալ ու գրալիչասը հազարաթը Բօեալ քիլիսէսինտէ լէսմի տուա ի՛ծրա իթտիքտէն սօնրա, օն իքի ֆազըր իխթիեարլարըն անագլարընը եըյգանըպ, պուս իթմիշէր, վէ պատէհու գրալիչա հազեթէրի օրատա հազըրլանմըշ օլան տուֆրանըն պաշնա կէչէրէք, ատէթի գատիմէլէրի իւզէրէ Էլեմէք տաղըթմըշ լար տըր:

— Փարիստէ սիւտճինին պիրիսի, սաթտըղը սիւտէ սու գաղըշտըրտըղընտա թուլթուլարագ, 16 ֆրանզ ճէգայի նագուրի, վէ ալթը կիւն հապսէ հիւքմ օլունմուշ տուր:

— Ֆրանսա իմրէրաթօրիչասը հազրէթէրինին համիլէ օլտուղլարը ինկիլիզ զազեթալարընտա օգուլունուշ տուր:

— Պու սէնէքի օլան թահրիրի նաւֆուստան անլաշըրտըղընա կէօրէ, ինկիլթէրրանըն շու աթիտէքի պիւլիւք շէհրլէրինին էհալիէրի շու վէճէ իմիշ, Լօնտրատա 3,082,372. Էտիպուրկտա 176,081. Տըպլինտէ 319,210, Լիվըրուլտա 492,439. Մանչեսթէրտէ 362,823. Սարթօրթտա 113,013. Կլասգուտա 440,977. Պէրմիկեանտա 343,948 Լիստտէ 232,428. Շէֆիլտտէ 223,199. Պրիսթըրտէ 163,372. Նիւգասթըրտա 124,960, վէ Հիւլտատա տախի 106,740 Նուֆուս վար ըմըշ:

— Միւ՛ ճթէմէյի Ամրիգանըն միւլէթ պօրճու 1861 տէ 66,180,834 տօլար օլտուղու հալտէ, 1863 օգոստոս 31 տէ 2,737,781,189 տօլարա թէրագգի, վէ 1867 մարտ 1 տէ 2,530,863,889 տօլարա թէնզիլ իթմիշ տիր: Պու հիսապտան անլաշըրքի, մուհարէպէնին Մուլ Ամրիգանա 2,694,600,233 տօլարա օլունուշ տուր:

— Ինկիլիզ գրալիչասը հազրէթէրինին թէէլիքէրտէսի օլարագ, պու կիւնլէրտէ լէսիմիլի պիր քիթագ լիւնիւ՛ Նիւմայի զուհուր իտէճէկի ֆրանսըզ զազեթալարընտա օգուլունուշ տուր:

— Ինկիլիզ զազեթալարընտան օրթա հալտէ օլան պիր զազեթանըն իշինտէ պուլունան իլանլարըն ատէտի 4,000 տէն զիեատէ հիսապ օլունմուշ տուր:

Իմտի մէզքիւր հիսապտան անլաշըրքի, միլէթիմիլ ճէնուզ իլանլարըն ֆայիտէլէրի պիլտէ պիրիսի պիլէ անլամմըշ տըր:

### Ի Լ Ա Ն Ա Թ

ԱԹԵՇ ՎԷ ԷՍՏԻԻՐ ՍԻՆՈՒՐԹԱՍԸ

Լօնտրա՛ն Շէֆիլ Գլէնթէն վէ ինքնուրաշտի Սիլիւրիւն գոմբանուր:

NORTH BRITISH AND MERCANTILE INSURANCE COMPANY.

2,000,000 ինկիլիզ լիւրասը, ասըլ սէրմայէսի 2,250,000 Թահթը էմիլիթտէ օլարագ իրատը 600,000 Սէնէվի վարիտաթը

Պու գուլմանեա 1809 սէնէսինտէ եանի պունտան 38 սէնէ էվլէլ թէչքիլ օլունուպ, չիմտի իսէ, քէնտի սէրմայէսինտէն պաշգա, Թահթը էմիլիթտէ վագ օլունմուշ օլան պիւլիւք մէպլաղի սայէսինտէ, տէրքեար օլան էն զիեատէ էմիլիթի գուլմանեալարըն տը:

րատընա կէչմիշ տիր: վէ հաթթա մէզքիւր գուլմանեա իշինտէքի սիկուրթանըլար տախի քէնտի գարալարընա գարշըրգ պիր օիկուրթա թահթընտա պուլունմագտա տըրլար:

Մէզքիւր գուլմանեա ալէլիսուսուս, կէրէք մաղաղալարտա, վէ կէրէք իսթանպօլ վէ Գալաթա կիւմրիւքլէրինտէ կէրէք քէնտիլէրին օլուպ, վէ կէրէք էմանէթէն իւնտէլէրինտէ պուլունարագ մալ վագ իթմիշ օլան թիւճմարարա, վէ իսթանպօլտա վէ ճիվարարընտա պուլունան էվ, մաղաղա վէ սայիր էպիլիէ սահիպլէրինէ, վէ հէր սընըֆ տիւքքեանը վէ ֆապրիգանըլարա, վէ էմվուռ էչեանըն սիկուրթա իթմէք իսթէյէն քիրաճըլարա, իլան վէ պէեան իտէրքի, զիրտէ մուհարրէր իմգա սահիպի, մէզքիւր Գուլմանեանըն վէ քեալէթնամէսի ա՛քեամընճա, աթէչէ գարշը հէր նէ գատար միւտտէթիլի չին օլուր իսէ օլուն, էնվէն ֆիեաթա օիկուրթա մուամէլէսի իթմէքլիյէ լուխաթը քեամիլէսի վար տըր, վէ հէր նէվի գարալը քէմալի հազըրըզա թագմիլէ հաղըրտըր:

Պու պապտէ տահա զիեատէ մալիւմաթ քէսպ իթմէք իսթէյէն, իսթանպօլտա վտագը Շէրիֆ-բաշա խանընտա 7 Նիւմէրօլու օտատա Համարձու՛ աղա Յուլէիբանա, միւրաճաթ իլլէեյէնէք տիր:

Գալաթատա կիւմրիւք սօգաղընտա 34 Նիւմէրօլու մաղաղատա գուլմանեա աճէնթօսունա:

ՈՒԻԼԻԱՄ Բ. ՍՈՒՆ

Արնապուտ քէօլիւնտէ Այիօս Ռօֆրիօս մահլէլէսինտէ վագը տէրունինտէ պիր գըթա պաղչէ, ազար սու վէ լէվաղիմաթը սայիրէ օլտուղու հալտէ, նէզարէթի զայէթ կիւղէլ պիր պապ քեարկիր խանէ:

Եինէ մէզքիւր մահլէլտէ տէնիզ գըեըսընա եազըն իքի պապ քեարկիր մաղաղա քիրայէ վէրիլէնէքլէր տիր, թալէպի օլան զէվաթըն տահա զիեատէ մալիւմաթ ալմագ իշին Գալաթատա Գուրշուն խանտա Ն. 16, Մ. Սթամաթի Ա. Բրօգօեա միւրաճաթ իթմէլէրի իլան գըլընըր:

Պաղչէճիքտէն կէլմէ էհվէն ֆիաթիլ սիւտանա վէ պէսլէմէլէր պուլունտուղունտան, իսթէյէն իւսկիւտարտա Եէնի մահալէտէ Գանպուրուն սօգաղըն 34 Պահչէճիքի թէլալ Սրբուհիին խանէսինտէ կէօրիւ պաղնաեապիլէճէկի իլան օլունուր:

Տօգթօր Գալուստեան, բէնճէմպիհ կիւնլէրի, սաաթ 7 եէ գատար, Գալեօն ճուղըլուղունտա, Գուլունղուն եանընտաքի թարլա-պաշը ճատտէսինտէ վագը 193 Նիւմէրօլու խանէսինտէ, խայրաթ պագմագտա տըր:

ՄԱՆԻՊ ՂԱԶԷԹԱ  
ԿԱՐԱՊԵՏ Ե. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԷՎԱՆԹ ԷԲԱԼՏԸՆ ԹԱԳԵԱՆԷՍԻՆԵԹ  
ՊԵՏԵՐՈՍ ԳՈՐԴՈՍ ԵՐԵՎԱՆ, ԳՈՐԴՈՍԷՆ ԵՐԵՎԱՆ  
ԳՈՐԴՈՍԷՆ ԳՈՐԴՈՍԷՆ ԵՐԵՎԱՆ 1867.